

УДК 336.22:657:004:339.137.2

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3\(69\)-2298-2313](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3(69)-2298-2313)

Башук Ірина Геннадіївна канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і бізнес-консалтингу Харківський національний економічний університет, <https://orcid.org/0000-0002-8669-9531>

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА НЕОПРОТЕКЦІОНІЗМ: ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ НАЦІОНАЛЬНОГО КЕШБЕКУ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджено особливості функціонування державної програми національного кешбеку як сучасного інструменту стимулювання внутрішнього попиту та підтримки національного виробника. Програма розглядається як складова економічної політики, що поєднує елементи цифрової трансформації, соціальної орієнтованості та неопротекціонізму. Проаналізовано механізм участі суб'єктів господарювання у програмі, визначено їхню роль у реалізації державної економічної стратегії та окреслено ключові напрями взаємодії між державою, бізнесом і громадянами.

Розглянуто процедуру отримання кешбеку споживачами, досліджено економічну сутність таких виплат та їх вплив на формування купівельної спроможності населення. Важливим аспектом є участь підприємців, які не лише забезпечують реалізацію продукції, але й виступають активними учасниками у формуванні механізму нарахування кешбеку, що підсилює ефективність державної економічної політики.

Значну увагу приділено особливостям бухгалтерського обліку та оподаткування коштів, отриманих у межах програми національного кешбеку. Узагальнено підходи до відображення таких операцій у бухгалтерському обліку, визначено можливі податкові наслідки для отримувачів та окреслено ризики, пов'язані з недостатньою методичною визначеністю у цій сфері. Обґрунтовано необхідність удосконалення методичних підходів до облікового відображення операцій, пов'язаних із отриманням кешбеку, з метою забезпечення прозорості фінансової інформації, підвищення довіри до програми та належного податкового адміністрування.

Узагальнені результати дослідження свідчать, що програма національного кешбеку є інноваційним інструментом економічної політики, який створює синергію між інтересами держави, бізнесу та громадян.

Ключові слова: національний кешбек, державна підтримка, підприємництво, бухгалтерський облік, оподаткування, доходи фізичних осіб, податковий облік.

Iryna Hennadiivna Bashchuk PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Business Consulting, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics; <https://orcid.org/0000-0002-8669-9531>

DIGITAL TECHNOLOGIES AND NEO-PROTECTIONISM: ACCOUNTING AND TAXATION ASPECTS OF THE NATIONAL CASHBACK PROGRAM IN UKRAINE

Abstract. The article examines the specific features of the functioning of the national cashback state program as a modern instrument for stimulating domestic demand and supporting national producers. The program is considered as a component of economic policy that combines elements of digital transformation, social orientation, and neo-protectionism. The mechanism of participation of business entities in the program is analyzed, their role in the implementation of the state economic strategy is determined, and the key areas of interaction between the state, business, and citizens are outlined.

The procedure for consumers to receive cashback is reviewed, the economic essence of such payments is explored, and their impact on the formation of purchasing power of the population is analyzed. An important aspect is the participation of entrepreneurs, who not only ensure the sale of products but also act as active participants in shaping the cashback accrual mechanism, thereby enhancing the effectiveness of state economic policy.

Considerable attention is paid to the peculiarities of accounting and taxation of funds received within the framework of the national cashback program. Approaches to the accounting treatment of such transactions are generalized, possible tax implications for recipients are identified, and risks associated with insufficient methodological clarity in this area are outlined. The necessity of improving methodological approaches to the accounting treatment of cashback-related transactions is substantiated in order to ensure transparency of financial information, increase trust in the program, and provide proper tax administration.

The summarized research results indicate that the national cashback program is an innovative instrument of economic policy that creates synergy between the interests of the state, business, and citizens.

Keywords: national cashback, state support, entrepreneurship, accounting, taxation, personal income, tax accounting.

Постановка проблеми. В умовах сучасних економічних трансформацій, що характеризуються структурними зрушеннями, посиленням глобальної конкуренції та необхідністю забезпечення стійкого економічного розвитку, особливого значення набувають інструменти державного регулювання, спрямовані на

підтримку національного виробника. У цьому контексті важливу роль відіграють державні програми стимулювання внутрішнього попиту, які виступають ефективним засобом активізації економічної діяльності та формування сприятливого середовища для розвитку вітчизняного бізнесу. Одним із таких інструментів економічної політики є програма національного кешбеку, яка передбачає часткове повернення коштів споживачам за придбання товарів українського виробництва, тим самим стимулюючи попит саме на національну продукцію.

Запровадження програм кешбеку має комплексний соціально-економічний ефект, оскільки сприяє не лише безпосередній активізації споживчого попиту, але й створює передумови для розвитку малого та середнього підприємництва, яке є основою економічної стабільності та інноваційного розвитку держави. Крім того, такі програми позитивно впливають на підвищення конкурентоспроможності національної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, стимулюють зростання обсягів виробництва, сприяють розширенню асортименту товарів і покращенню їх якості. Водночас мультиплікативний ефект від реалізації програм кешбеку проявляється у збільшенні податкових надходжень до бюджету, створенні нових робочих місць та підвищенні рівня зайнятості населення.

Разом із тим, ефективна реалізація програм національного кешбеку потребує належного нормативно-правового регулювання та методичного забезпечення, що охоплює різні аспекти їх функціонування. Особливого значення набуває врегулювання питань обліку та оподаткування операцій, пов'язаних із нарахуванням і отриманням кешбеку, оскільки саме ці аспекти визначають прозорість фінансової звітності суб'єктів господарювання та правильність формування податкових зобов'язань. Необхідність чіткого методичного підходу зумовлена тим, що операції з кешбеком можуть мати різну економічну природу – від знижок і бонусів до елементів державної підтримки, що впливає на порядок їх відображення в обліку.

Особливої актуальності набувають питання участі підприємців у програмі національного кешбеку, зокрема визначення умов їх залучення, порядку взаємодії з державними органами та фінансовими установами, а також оцінка економічних вигід і ризиків такої участі. Водночас важливим є дослідження особливостей відображення відповідних операцій у системі бухгалтерського та податкового обліку, включаючи визначення об'єктів оподаткування, моменту визнання доходів і витрат, а також формування первинної документації.

Недостатній рівень розробленості методичних підходів до облікового відображення операцій, пов'язаних із кешбеком, може призводити до неоднозначного трактування їх економічної сутності, що, у свою чергу, зумовлює виникнення ризиків помилок у фінансовій звітності та податкових розрахунках. Це створює передумови для виникнення податкових спорів, зниження рівня

довіри до фінансової інформації та ускладнення процесу прийняття управлінських рішень. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність у подальшому науковому обґрунтуванні та вдосконаленні підходів до обліку й оподаткування операцій, пов'язаних із реалізацією програм національного кешбеку, що сприятиме підвищенню ефективності їх функціонування та досягненню поставлених економічних цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державної підтримки економіки, зокрема стимулювання внутрішнього попиту як одного з ключових чинників макроекономічної стабілізації та економічного зростання, посідає важливе місце у сучасних наукових дослідженнях. В умовах трансформаційних процесів та підвищеної волатильності зовнішнього середовища роль держави у формуванні ефективних інструментів підтримки національного виробника істотно зростає. Ці проблеми ґрунтовно досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, зокрема: Джон Мейнард Кейнс, який обґрунтував необхідність державного втручання в економіку з метою регулювання сукупного попиту; П. Самуельсон і Джозеф Стігліц, які розвинули теоретичні засади державного регулювання економічних процесів.

Вагомий внесок у розвиток теоретико-методологічних засад державного стимулювання економічного розвитку та підтримки підприємницької діяльності здійснили українські вчені, серед яких слід відзначити дослідження напрямків фінансової підтримки малого та середнього бізнесу в умовах всесвітньої пандемії Якушева О. [1], маркетингову координацію інноваційних процесів в умовах цифровізації та маркетингові інструменти для спонукання споживчих мотивацій в дослідженнях Прядка О.М., Чміль Г.Л., Олініченко К.С. [2, 3], аналіз векторів цифрової трансформації роздрібної торгівлі в Україні в дослідженні Шталь Т., Проскурніної Н., Савицької Н., Михайлова М., Бубенець І. [4]. У наукових дослідженнях зазначених авторів значна увага приділяється аналізу економічної природи державних програм підтримки, механізмів їх реалізації, інструментів фінансового стимулювання, а також оцінці їх впливу на розвиток суб'єктів господарювання.

Окремий напрям досліджень присвячений проблемам бухгалтерського обліку державних субсидій, дотацій та інших форм фінансової підтримки. У цьому контексті обліковці, податкові консультанти, державні органи акцентують увагу на необхідності гармонізації національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними, зокрема Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності (IASB), що забезпечує підвищення прозорості та порівнянності фінансової інформації. Важливим є також дослідження методичних підходів до визнання, оцінки та відображення державної допомоги у фінансовій звітності підприємств відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 20

[5], який регламентує порядок обліку державних грантів та розкриття інформації про державну допомогу.

Узагальнення наукових підходів свідчить про комплексний характер дослідження проблем державної підтримки економіки, що охоплює як макроекономічний, так і мікроекономічний рівні. Водночас питання бухгалтерського обліку та оподаткування операцій, пов'язаних із реалізацією програми національного кешбеку, залишаються недостатньо дослідженими. Це зумовлює необхідність подальшого наукового аналізу зазначених аспектів.

Метою статті є дослідження механізму функціонування програми національного кешбеку та визначення особливостей бухгалтерського обліку й оподаткування отриманих виплат.

Для досягнення поставленої мети сформовано завдання дослідження: розкрити економічну сутність програми національного кешбеку; дослідити механізм участі підприємців у програмі; визначити особливості отримання кешбеку споживачами; проаналізувати підходи до бухгалтерського обліку таких операцій; дослідити податкові аспекти отримання кешбеку.

Виклад основного матеріалу. В системі сучасних інструментів державного регулювання економіки програма національного кешбеку постає як мультиплікативний механізм стимулювання внутрішнього ринку. З погляду макроекономічної теорії, даний інструмент класифікується як метод фіскально-стимулюючої політики, спрямований на зміщення вектору споживчих переваг від імпортних аналогів до товарів вітчизняного виробництва.

Економічна сутність програми полягає у створенні додаткового фінансового стимулу для домогосподарств, що трансформується у зростання сукупного попиту. В основі концепції лежить гіпотеза про те, що повернення частини вартості товару (*marginal propensity to consume*) підвищує реальну купівельну спроможність населення, не спричиняючи при цьому прямого інфляційного тиску, оскільки емісійний ефект нівелюється зростанням товарної маси вітчизняного походження.

Для об'єктивної оцінки життєздатності української моделі національного кешбеку проаналізуємо релевантний міжнародний досвід, де подібні інструменти використовувалися як важелі макроекономічної корекції (табл. 1)

Таблиця 1

Порівняльна характеристика міжнародних програм стимулювання внутрішнього ринку

Країна	Назва програми	Основна мета	Джерело фінансування	Пріоритетний об'єкт підтримки
Україна	Національний кешбек	Підтримка вітчизняного виробника та детінізація доходів	Державний бюджет	Національні товаровиробники та ритейлери
Польща	Polski Bon Turystyczny	Збереження робочих місць у галузі	Державний бюджет	Сектор внутрішнього туризму
Італія	Italia Cashless, State Cashback	Фіскальна дисципліна, зростання частки безготівкових платежів, детінізація роздрібною торгівлі	Кошти фонду відновлення ЄС та держбюджет.	Роздрібна торгівля, безготівкові покупки в офлайн-точках.
Тайвань	Triple Stimulus Vouchers	Стимулювання економічного зростання після кризи.	Державні цільові облигації.	малий та середній бізнес
Південна Корея	Income Tax Deduction	Прозорість доходів населення	Державний бюджет	Легалізація споживчого сектору
США	Tax Rebates / Stimulus Checks	Підтримка купівельної спроможності домогосподарств.	Федеральний бюджет	Дефіцитне фінансування бюджету.

Найбільш спорідненою до української програми за технологічним виконанням є італійська ініціатива. Головною метою італійської програми була детінізація роздрібною торгівлі (боротьба з приховуванням виторгу в готівковій формі). У країнах Південно-Східної Азії подібні програми мають яскраво виражений антикризовий характер. В Польщі програма спрямована на вузький сектор економіки у сфері послуг та туризму. На відміну від європейських аналогів, де кешбек часто надається на будь-які покупки для стимулювання безготівкових платежів (як в Італії), українська програма має чітко виражений протекціоністський характер. **[Error! Reference source not found.]**

Аналіз міжнародної практики дозволяє виділити гібридну природу української програми. Українська модель національного кешбеку не є унікальною, проте має свої особливості. Вона поєднує в собі:

фіскальний компонент (як в Італії) – стимулювання фіскалізації чеків;

протекціоністський компонент (як у Тайвані, південній Кореї) – фокус на національному продукті;

соціальний компонент – підтримка купівельної спроможності громадян в умовах воєнного стану (як у США).

Відмінність української моделі полягає у її повній цифровій інтеграції, де шлях від покупки до нарахування коштів є максимально автоматизованим і не потребує паперової звітності від громадянина.

Для глибшого розуміння життєздатності української програми національного кешбеку доцільно розглянути її через призму стратегічного аналізу. На рис. 1 наведено матрицю SWOT-аналізу програми національного кешбеку.

Рис. 1. Матриця SWOT-аналізу програми національного кешбеку

Програма національного кешбеку є одним із інструментів державної політики, спрямованої на підтримку внутрішнього виробництва та стимулювання споживчого попиту на продукцію українських підприємств. Основна ідея програми полягає у поверненні частини вартості придбаних товарів споживачам за умови купівлі продукції вітчизняного виробництва. [7, 8]

Функціонування програми національного кешбеку базується на складній системі взаємодії, де кожен учасник виконує специфічні функції:

держава (регулятор): виступає ініціатором та головним розпорядником бюджетних коштів. Окрім фінансування, держава забезпечує нормативно-правове поле та цифрову інфраструктуру (наприклад, через платформу «Дія»);

банківські установи (фінансові посередники): забезпечують технічну реалізацію транзакцій, відкриття спеціальних рахунків із цільовим призначенням та верифікацію платежів;

суб'єкти господарювання (виробники та ритейлери): ключова ланка, що забезпечує пропозицію товарів. Для виробників участь у програмі є формою непрямой державної субсидії, що підвищує їхню конкурентоспроможність;

споживачі (бенефіціари): кінцеві агенти, чия поведінкова модель змінюється під впливом фінансового преференціалу.

Таким чином, програма національного кешбеку є не просто соціальною виплатою, а цілісним економічним інструментом інституційної підтримки. Вона поєднує в собі елементи цифрової трансформації та класичного протекціонізму, створюючи сприятливі умови для сталого розвитку національного виробника в довгостроковій перспективі. Її ефективність прямо залежить від масштабу залучення виробників та здатності держави забезпечити стабільне фінансування. У довгостроковій перспективі це має призвести до зміни споживчої культури, де пріоритет українського товару базуватиметься не лише на патріотизмі, а й на раціональній економічній вигоді.

Функціонування системи національного кешбеку базується на принципах бюджетного фінансування та цільового перерозподілу державних ресурсів. Основним джерелом фінансування виступає Державний бюджет України, а саме кошти, акумульовані через загальний фонд.

Механізм нарахування коштів за програмою національного кешбеку є складним ітераційним процесом, що поєднує банківський еквайринг, фіскальний контроль та цифрову ідентифікацію. Основними етапами та умовами нарахування коштів за програмою національного кешбеку є: об'єктна верифікація, визначена фінансова ставка, умова безготівкового розрахунку, транзакційне вікно та зарахування.

Об'єктна верифікація передбачає нарахування коштів кешбеку виключно на товари, що внесені до Інформаційної системи переліку українських товарів, що функціонує в межах ініціативи «Зроблено в Україні». Система автоматично розпізнає штрих-код (EAN) під час сканування товару на касі, а отже є суттєва прив'язка до товарів українського походження.

Розмір кешбеку зазвичай встановлюється на рівні ставки від 5 до 15% вартості товару, проте він обмежений граничними значеннями. Станом на 01.03.2026 р. підвищений кешбек 15% застосовується до непродовольчих товарів (одяг, взуття, побутова хімія, косметика), тверді та м'які сири, деякі види бакалії. Базовий кешбек 5% застосовується до продуктів харчування (м'ясо, молоко, хліб), ліків, товарів для саду та городу. Кешбек на пальне: 15% – дизель, 10% – бензин, 5% – автогаз. Крім того, встановлюється максимальна місячна сума виплати на одну особу (до 3000 грн), що дозволяє запобігти надмірному навантаженню на бюджет та зловживанням.

Безготівковий розрахунок як обов'язкова умова. Нарахування ініціюється лише при оплаті банківською карткою через POS-термінал. Це забезпечує повну прозорість транзакції та неможливість фіктивних операцій.

Транзакційне вікно та зарахування, а саме кошти не зараховуються миттєво. Зазвичай існує період верифікації (до 20-го числа наступного місяця), протягом якого податкова служба та банки підтверджують факт покупки та відсутність повернення товару споживачем.

Важливою науковою складовою механізму є обмежена ліквідність нарахованих коштів. Отриманий кешбек має специфічний режим використання: 1) він не може бути знятий готівкою; 2) витрачання дозволено лише на визначений перелік послуг (комунальні платежі, медичне обслуговування, спорт, квитки в кіно або донати на ЗСУ). Це створює додатковий мультиплікативний ефект, оскільки кошти, виділені на підтримку виробників товарів, згодом підтримують сектор послуг.

З технічного погляду, програма функціонує як розподілена база даних. Користувач у мобільному застосунку «Дія» обирає картку для виплат, що дає дозвіл банку на передачу інформації про транзакції до Державної податкової служби. Такий підхід мінімізує транзакційні витрати держави на адміністрування програми, оскільки автоматизація виключає людський фактор і потребу у додатковому штаті державних службовців для обробки заявок.

Участь підприємців у програмі національного кешбеку є важливим елементом її ефективного функціонування. Суб'єкти господарювання можуть долучитися до програми за умови виконання встановлених вимог. Участь у програмі національного кешбеку є добровільною, проте вона жорстко регламентована низкою технічних та юридичних вимог, що забезпечують цільове використання бюджетних коштів. [9]

Для приєднання до програми суб'єкт господарювання (виробник або ритейлер) має відповідати таким критеріям:

резиденство та правовий статус: бути зареєстрованим як юридична особа або ФОП на території України;

податкова дисципліна: відсутність заборгованості перед державним бюджетом та перебування на загальній або спрощеній системі оподаткування з обов'язковим використанням РРО/ПРРО;

технологічна готовність: здатність передавати дані про транзакції в розрізі конкретних товарних позицій (фіскальний чек з кодом товару).

Крім технічних та юридичних вимог до суб'єкта господарювання, встановлено вимоги до товарів українського виробництва. Ключовим об'єктом програми є товар, який повинен мати підтвержене українське походження.

Науково-технічні критерії до виробництва товарів включають:

локалізація виробництва: наявність виробничих потужностей на підконтрольній території України;

ідентифікація товару через штрих-код: обов'язкова реєстрація товару в базі даних ГС1 Україна (EAN-коди, що починаються з префікса «482»).

Програма національного кешбеку не поширюється на підакцизні товари (алкоголь, тютюн), щоб не стимулювати споживання шкідливої продукції за рахунок бюджету.

Для підприємців участь у програмі має низку переваг. Зокрема, це можливість збільшення обсягів продажу, розширення кола споживачів та підвищення конкурентоспроможності продукції. Крім того, програма сприяє популяризації українських товарів та формуванню позитивного іміджу національного виробника.

Процес інтеграції бізнесу в екосистему національного кешбеку є максимально цифровізованим і включає три кроки:

подання заявки суб'єктом господарювання через портал «Дія» на участь у програмі національного кешбеку як товаровиробника. Підприємець авторизується за допомогою КЕП (кваліфікованого електронного підпису) та через портал «Дія», заповнює заяву та надсилає реєстратору;

формування переліку національних товарів: виробник подає перелік штрих-кодів продукції, яку він планує маркувати як таку, що підпадає під умови кешбеку;

налаштування касового програмного забезпечення: Ритейлер оновлює програмне забезпечення своїх касових апаратів для коректного відображення інформації у фіскальних чеках.

Участь у програмі національного кешбеку створює для підприємців низку стратегічних переваг, які можна класифікувати як прямі та опосередковані.

Зростання обсягів реалізації: Фінансовий бонус у 10% робить український товар більш конкурентоспроможним порівняно з імпортними аналогами, фактично нівелюючи цінову перевагу дешевшого імпорту.

Безкоштовний державний маркетинг: Участь у програмі автоматично включає бренд до загальнонаціональної рекламної кампанії «Зроблено в Україні», що підвищує впізнаваність торгової марки.

Оптимізація логістичних ланцюгів: Стимулювання попиту на локальні товари спонукає ритейлерів віддавати перевагу місцевим постачальникам, що зменшує витрати на транспортування та зберігання.

Доступ до аналітичних даних: У перспективі цифрова платформа може надавати агреговані дані про споживчі переваги, що дозволить бізнесу краще планувати виробничі цикли.

Важливим аспектом реалізації програми національного кешбеку є правильне відображення відповідних операцій у бухгалтерському обліку. Для суб'єктів господарювання важливо забезпечити належне документальне оформлення операцій, пов'язаних із участю у програмі кешбеку. До таких документів

можуть належати фіскальні чеки, банківські виписки та інші підтвердні документи. Правильне відображення операцій у бухгалтерському обліку забезпечує достовірність фінансової інформації та сприяє ефективному контролю за використанням коштів.

Бухгалтерський облік операцій, пов'язаних із нарахуванням та виплатою кешбеку, має суттєві відмінності для різних суб'єктів господарювання (виробників та ритейлерів). Ключовим питанням є класифікація суми кешбеку: чи є вона знижкою, витратами на збут чи формою цільового державного субсидування.

Для ритейлера операція з національним кешбеком не змінює суму виручки від реалізації, оскільки покупець сплачує повну вартість товару. Дохід визнається в загальному порядку згідно з НП(С)БО 15 «Дохід» [10] за фактичною ціною реалізації. Оскільки кешбек нараховується державою через банківську систему, у ритейлера не виникає додаткових бухгалтерських проводок щодо самого нарахування коштів. Проте виникає обов'язок коректного відображення коду товару в розрахунковому документі (чеку).

Для виробника участь у програмі часто супроводжується додатковими маркетинговими заходами. У науковій практиці виділяють два підходи до відображення таких операцій:

витратний підхід: витрати на переобладнання ліній маркування або зміну пакування (нанесення логотипа «Зроблено в Україні») відносяться до витрат на збут (рахунок 93);

дохідний підхід: оскільки програма стимулює попит, зростання обсягів реалізації відображається за кредитом рахунку 701 «Дохід від реалізації готової продукції».

Хоча державний кешбек технічно проходить «повз» баланс підприємця (від держави до громадянина), у звітності відображається лише первинна операція продажу:

	Дебет	Кредит
Реалізація товару покупцю (повна ціна)	301/311	702
Нарахування ПДВ	702	641
Списання собівартості реалізованого товару	902	281

Нарахування 5, 10, 15% кешбеку відбувається в інформаційній системі ДПС/Дія і не потребує відображення в обліку продавця, що мінімізує транзакційні витрати бізнесу.

Облікова політика суб'єктів господарювання при роботі з національним кешбеком характеризується спрощеним порядком відображення. Відсутність потреби в обліку самих бонусних нарахувань на балансі підприємства є суттєвою перевагою, що дозволяє залучати до програми малий бізнес без необхідності ускладнення бухгалтерського інжинірингу.

З точки зору податкового законодавства України база оподаткування ПДВ при реалізації товарів у суб'єктів господарювання не зменшується на суму кешбеку, оскільки останній є стимулюючою виплатою від держави споживачеві, а не знижкою, наданою продавцем у момент продажу. Важливим науковим висновком є те, що при виплаті кешбеку банківська установа або державний орган виступає податковим агентом щодо ПДФО та військового збору (якщо це передбачено законодавством для конкретного виду виплати), що звільняє підприємця від додаткового податкового адміністрування.

Отже, до суб'єктів програми національного кешбеку належать суб'єкти господарювання - товаровиробники та ритейлери – які ведуть бухгалтерський облік але без врахування національного кешбеку та його оподаткування, банки та держава – технічні виконавці – які ведуть облік спожитих товарів за кожним учасником та нараховують кошти за програмою національного кешбеку, а також отримувачі грошової винагороди – звичайні покупці товарів, вироблених в Україні, які отримують додатковий дохід, що підлягає оподаткуванню.

З економічної точки зору національний кешбек можна розглядати як форму фінансового заохочення споживачів, що здійснюється у межах державної програми підтримки. В обліково-податковому аспекті отримані кошти можуть розглядатися як інші доходи фізичних осіб або як форма державної підтримки. Відображення таких операцій залежить від статусу отримувача та джерела фінансування виплат. Тому вважаємо за необхідне дослідити податкові аспекти отримання національного кешбеку учасниками державної програми.

У більшості випадків кешбек розглядається як дохід фізичної особи, що може підлягати оподаткуванню відповідно до вимог податкового законодавства. Разом з тим існують різні підходи до трактування економічної природи таких виплат. У деяких випадках кешбек може розглядатися не як дохід, а як часткове повернення вартості товару. Такий підхід може впливати на порядок оподаткування отриманих коштів.

Питання оподаткування державної грошової допомоги (кешбеку) є ключовим для забезпечення масової участі громадян у програмі. У вітчизняній податковій практиці існує чітке розмежування між банківським (комерційним) кешбеком та державним «Національним кешбеком».

Згідно з нормами Податкового кодексу України (ПКУ) [11], зокрема статтю 165, до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку не включаються доходи у вигляді державної грошової допомоги, отримані в межах реалізації експериментального проекту «Зроблено в Україні».

Національний кешбек класифікується як цільова державна допомога, а не як «інші доходи» (пп. 164.2.20 ПКУ). На відміну від комерційного кешбеку, де утримується податок за ставкою 18%, виплати за державною програмою оподатковуються за ставкою 0%.

Військовий збір, який є невід'ємною частиною податкового навантаження на доходи фізичних осіб, також має специфіку застосування до програми. Суми національного кешбеку звільнені від нарахування військового збору. На тлі загального підвищення ставки військового збору з 1,5% до 5% (згідно з чинним законодавством на 2025–2026 роки), пільговий статус національного кешбеку стає ще вагомішим стимулом для споживачів. Це створює суттєву економічну перевагу порівняно з приватними програмами лояльності, де фактичне отримання коштів на руки є меншим через утримання податків (сумарно до 23% податкового навантаження у комерційних банків).

Однією з переваг програми «Національний кешбек» є відсутність адміністративного навантаження на громадянина. Банки, що обслуговують спеціальні рахунки для кешбеку, виконують роль інформаційних агентів, проте не утримують податки з цих сум. Фізичні особи не зобов'язані вносити суми отриманого національного кешбеку до щорічної податкової декларації про майновий стан і доходи, якщо у них немає інших підстав для подання такої декларації. Попри відкриття доступу до даних про транзакції для нарахування кешбеку, ця інформація використовується виключно в межах алгоритмів програми та не тягне за собою автоматичних податкових перевірок інших доходів фізичної особи.

Висновки. Запровадження програми національного кешбеку можна розглядати як інноваційний інструмент економічної політики, що поєднує елементи неопротекціонізму та цифрової трансформації. Відмова держави від частини фіскального ефекту (ПДФО та військового збору) на користь стимулювання внутрішнього ринку забезпечує стратегічне зростання економіки та сприяє максимізації реальних доходів населення.

Результати дослідження підтверджують, що програма створює сприятливі умови для: детінізації споживчого сектору без додаткового податкового навантаження; формування механізму «м'якого» протекціонізму, де цифрові технології та податкові стимули виступають драйверами підтримки національного виробника; розвитку підприємництва та підвищення конкурентоспроможності української економіки.

Особливе значення у функціонуванні програми мають підприємці, які забезпечують реалізацію продукції та беруть участь у формуванні механізму нарахування кешбеку. Таким чином, програма створює синергію між інтересами держави (детінізація та податкове адміністрування), бізнесу (зростання збуту та формування лояльності) та громадян (економічна підтримка).

У довгостроковій перспективі ефективність програми залежатиме від стабільності бюджетного фінансування та здатності українських виробників забезпечувати високу якість продукції, що відповідатиме очікуванням стимульова-

ного попиту. Водночас питання бухгалтерського обліку та оподаткування операцій, пов'язаних із отриманням кешбеку, потребують подальшого методичного опрацювання. Чітке визначення економічної сутності таких виплат та розроблення рекомендацій щодо їх облікового відображення сприятиме підвищенню прозорості фінансової інформації та ефективності податкового адміністрування.

Разом з тим питання бухгалтерського обліку та оподаткування операцій, пов'язаних із отриманням кешбеку, потребують подальшого методичного вдосконалення. Чітке визначення економічної сутності таких виплат та розроблення відповідних рекомендацій щодо їх облікового відображення сприятиме підвищенню прозорості фінансової інформації та ефективності податкового адміністрування.

Література

1. Якушева О.В. Напрямки фінансової підтримки малого та середнього бізнесу в умовах всесвітньої пандемії. / Збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції «Авіація, промисловість, суспільство» від 14 травня 2020 р. ХНУВС. Електронний ресурс. Режим доступу: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/14_05_2020_2/pdf/170.pdf
2. Прядко О.М., Чміль Г.Л., Олініченко К.С. Маркетингова координація інноваційних процесів в умовах цифровізації. // Науковий погляд: економіка та управління. 2024. № 1 (85). С. 84-90. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2024-85-13>
3. Прядко О.М., Олініченко К.С. Використання сучасних маркетингових інструментів для спонукання споживчих мотивацій. // Бізнес Інформ. 2021. №10. С. 368-374. Режим доступу: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-368-374>
4. Shtal, T., Proskurnina, N., Savytska, N., Mykhailova, M., Bubenets, I. Analysis of the Vectors of Digital Transformation of Retail Trade in Ukraine: Determination Methodology and Trends. Economic Affairs. 2023. Vol. 68 (Special Issue), pp. 939-945. DOI: 10.46852/0424-2513.2s.2023.42 <https://ndpublisher.in/admin/issues/EAv68n2sz16.pdf>
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 20 (МСБО 20) : Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу. Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB) від 01.01.2012 р., №929041. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_041#Text
6. Похилько С.В., Єременко А.Ю. Необхідність застосування міжнародного досвіду використання кешбеків для електронної комерції в Україні // Вісник СумДУ. Серія «Економіка», № 1, 2020 р. С. 45-54. Електронний ресурс. Режим доступу: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/1_2020/5_pokhylko.pdf
7. Кешбек «Зроблено в Україні»: чи декларувати допомогу. / Головне управління ДПС у Тернопільській обл., опубліковано 30.04.2025 Електронний ресурс. Режим доступу: <https://tr.tax.gov.ua/deklaratsiyna-kampaniya-2025/informatsiyni-povidomlennya/892955.html>
8. Купуй українські товари та отримуй кешбек. Інформаційний ресурс. Режим доступу: <https://madeinukraine.gov.ua/national-cashback>
9. Національний кешбек: як виробнику доєднатися до програми. Інформаційний ресурс «Дія. Бізнес». Дата публікації 29.08.2024 р. Режим доступу: https://business.diaa.gov.ua/news/natsionalnyi_keshbek_iak_vyrobynyku_doiednatysia_do_prohramy

10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>

11. Податковий кодекс України: закон України затверджений Верховною Радою України від 02.12.2010 р. № 2755-VI Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17>

References:

1. Yakusheva O.V. (2020). Napriamky finansovoi pidtrymky maloho ta serednoho biznesu v umovakh vsesvitnoi pandemii. [Directions of financial summarization of the season and average business in the conditions of a global pandemic] / *Zbirnyk tez dopovidei I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Aviatsiia, promyslovist, suspilstvo» vid 14 travnia 2020 r. KhNUVS.* - Collection of abstracts of the 1st International Scientific and Practical Conference «Aviation, Industry, Society» of May 14, 2020 KhNUVS. https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/14_05_2020_2/pdf/170.pdf [in Ukrainian].

2. Priadko O.M., Chmil H.L., Olinichenko K.S. (2024). Marketynhova koordynatsiia innovatsiinykh protsesiv v umovakh tsyfrovizatsii. [Marketing coordination of innovation processes in the context of digitalization]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia – Scientific view: economics and management*. № 1 (85), 84-90 <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2024-85-13> [in Ukrainian].

3. Priadko O.M., Olinichenko K.S. (2021). Vykorystannia suchasnykh marketynhovyykh instrumentiv dlia sponukannia spozhyvchykh motyvatsii. [Using modern marketing tools to drive consumer motivations]. *Biznes Inform – Business Inform*. №10. 368-374. Retrieved from <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-368-374> [in Ukrainian].

4. Shtal, T., Proskurnina, N., Savytska, N., Mykhailova, M., Bubenets, I. (2023). Analysis of the Vectors of Digital Transformation of Retail Trade in Ukraine: Determination Methodology and Trends. *Economic Affairs*. Vol. 68 (Special Issue), 939-945. DOI: 10.46852/0424-2513.2s.2023.42. Retrieved from: <https://ndpublisher.in/admin/issues/EAv68n2sz16.pdf>

5. Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 20 (MSBO 20) : Oblik derzhavnykh hrantiv i rozkryttia informatsii pro derzhavnu dopomogu. [International Accounting Standard 20 (IAS 20): Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance]. Rada z Mizhnarodnykh standartiv bukhhalterskoho obliku (IASB) – International Accounting Standards Board (IASB), dated 01.01.2012, No. 929041. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_041#Text [in Ukrainian].

6. Pokhylko S.V., Yeremenko A.Yu. (2020). Neobkhdnist zastosuvannia mizhnarodnoho dosvidu vykorystannia keshbekiv dlia elektronnoi komertsii v Ukraini. [The need to apply international experience in using cashbacks for e-commerce in Ukraine] *Visnyk SumDU. Seriiia «Ekonomika» – Bulletin of SumDU. Series «Economy», № 1*, 45–54. Retrieved from https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/1_2020/5_pokhylko.pdf [in Ukrainian].

7. Кешбек «Зроблено в Україні»: чи декларувати допомогу. [Cashback «Made in Ukraine»: whether to declare assistance]. / Головне управління ДПС у Тернопільській обл. – Main Department of State Tax Service in Ternopil region., опубліковано 30.04.2025 – published 04/30/2025 Retrieved from: <https://tr.tax.gov.ua/deklaratsiyna-kampaniya-2025/informatsiyni-povidomlennya/892955.html>

8. Kupui ukrainski tovary ta otrymui keshbek. Informatsiinyi resurs. [Buy Ukrainian goods and get cashback. Information resource] Retrieved from: <https://madeinukraine.gov.ua/national-cashback> [in Ukrainian].

9. Natsionalnyi keshbek: yak vyrobnyku doiednatysia do prohramy [National cashback: how a manufacturer can join the program]. Informatsiinyi resurs «Diia. Biznes» - Information resource «Action. Business». Data publikatsii 29.08.2024 r - Publication date 08/29/2024. Retrieved from https://business.diia.gov.ua/news/natsionalnyi_keshbek_iak_vyrobnyku_doiednatysia_do_prohramy [in Ukrainian].

10. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 15 «Dokhid» [National Accounting Regulation (Standard) 15 «Revenue»]. Zatverdzhene Nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy – Approved by Order of the Ministry of Finance of Ukraine vid 29.11.1999 r. № 290. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> [in Ukrainian].

11. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]: zakon Ukrainy zatverdzhenyi Verkhovnoiu Radoiu Ukrainy – the law of Ukraine approved by the Verkhovna Rada of Ukraine vid 02.12.2010 r. № 2755-VI Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 10.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.03.2026

